

Ytringsfrihet versus andre rettigheter: En analyse av de demokratiske konsekvensene av woke som ideologi i liberale demokratier

Bacheloroppgave i statsvitenskap

Universitetet i Stavanger

Emilie Rasmussen Mikalsen

Studentnummer: 266692

Veileder: Kristian Skagen Ekeli

Lvert dato: 14.05.2024

Antall ord: 8483

Sammendrag

Denne oppgaven vil ta for seg de potensielle demokratiske konsekvensene av woke som ideologi og belyse følgende problemstilling: Er woke-ideologien en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier? Problemstillingen vil besvares ved bruk av kvalitativ metode og analyse to ulike kategorier av argumenter: sosial sensur, det som til enhver tid er sosialt akseptabelt å ytre, og lovgivning som forbyr hatefulle ytringer. I del 2 vil jeg avklare woke som begrep, og som ideologi, med særlig fokus på kritisk raseteori som teoretisk grunnlag. I del 3 vil det presenteres argumenter for hvorfor woke-ideologien kan true fri meningsutveksling i liberale demokratier. Del 4 vil ta for seg argumenter for hvorfor woke-ideologien heller kan fremme fri meningsutveksling i liberale demokratier. Oppgaven vil ikke gi et entydig svar på hvorvidt woke-ideologien er en trussel for fri meningsutveksling i liberale demokratier. Ulike stemmer i debatten legger til grunn ulike formeninger om hva ytringsfriheten, i moralsk forstand og som nedfelt i lovverk, er en rett til, samt hva den frie meningsutvekslingen skal være til for.

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	1
1.1. Tema og problemstilling.....	1
1.2. Metode.....	2
1.3. Oppgavens struktur	2
2. Woke-ideologien.....	3
2.1. Ideologi.....	3
2.2. Woke-ideologien.....	4
2.2.1. Forklarende funksjon.....	5
2.2.2. Vurderende funksjon	6
2.2.3. Orienterende funksjon	6
2.2.4. Politisk program	6
2.2.5. Menneskets natur.....	7
2.2.6. Frihet.....	8
3. Hvordan woke-ideologien kan true fri meningsutveksling	8
3.1. Sosial sensur.....	9
3.1.1. Selvsensur.....	9
3.1.2. Sannhetssøken	11
3.2. Lovgivning	12
3.2.1. Libertariansk statusbasert argument	12
3.2.2. Demokratibasert argument	13
4. Hvordan woke-ideologien kan fremme fri meningsutveksling.....	15
4.1. Sosial sensur.....	15
4.1.1. Toleransens paradoks	15
4.1.2. Marginaliserte gruppers deltakelse.....	17
4.2. Lovgivning	18
4.2.1. Språk som handling	18
4.2.2. Respekt for personers verdighet	20
5. Konklusjon.....	22
Litteraturliste	23

1. Introduksjon

1.1. Tema og problemstilling

I forbindelse med Floridas guvernør Ron DeSantis' kandidatur som republikanernes neste presidentkandidat erklærte han at "Florida is where woke goes to die" (Dixon & Fineout, 2023). Woke som fenomen har blitt gjenstand for heftig debatt særlig i USA, men også i Norge og andre liberale demokratier de siste 10-15 årene. Eksempelvis i forbindelse med Black Lives Matter-protestene etter drapet på George Floyd i 2020, fjerning av sørstatsmonumenter, undervisning i kjønns- og seksualitetsmangfold, og kostymer som karikerer etniske minoriteter.

I grove trekk representeres denne debatten av to ulike leirer. På den ene siden dem som er mot woke og mener at man i dagens samfunn ikke har lov til å ytre seg fritt og at "krenkeshysteriet" har gått for langt. På den andre siden dem som stiller seg bak woke i betydningen årvåken for diskriminering av minoriteter og som argumenterer for at visse ytringer ikke er akseptable i det offentlige rom. Temaet for oppgaven vil således være debatten rundt fenomenet woke og hvorvidt dette fenomenet er forenelig med ytringsfriheten som grunnleggende prinsipp i liberale demokratier. Dette er et interessant og aktuelt tema særlig i kontekst av at man de i siste årene, i kjølvannet av en rekke fremskritt når det kommer til minoriteters rettigheter, har sett en vekst i oppslutningen rundt høyrepopulistiske partier som fronter tradisjonelle verdier og motstand mot mangfold.

I oppgaven vil jeg belyse følgende problemstilling: Er woke-ideologien en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier? Utgangspunktet for å stille spørsmålet om hvorvidt woke truer, heller enn fremmer, fri meningsveksling begrunnes i det faktum at dem som er mest høylytt i den offentlige samtalen rundt woke er dem som også er imot fenomenet. Formålet med oppgaven vil, i første omgang, være å få en bredere forståelse av woke som et omdiskutert fenomen, og som ideologi, for så å få innsikt i og drøfte de ulike argumentene for og mot woke fra et ytringsfrihetsperspektiv. Med "fri meningsutveksling i liberale demokratier" menes den retten man i liberale demokratier har til å ytre seg fritt, få bryne seg på ulike meninger, på jakt etter sannheten. Fri meningsutveksling omfatter både formell og reell ytringsfrihet, dvs. en demokratisk rettighet nedfelt i lovverk og hvorvidt ulike grupper i samfunnet faktisk opplever at de har mulighet til å ytre seg i fritt.

1.2. Metode

Problemstillingen vil besvares ved bruk av kvalitativ metode og analyse to ulike kategorier av argumenter: sosial sensur og lovgivning. Sosial sensur viser i denne sammenheng til det som til enhver tid er sosialt akseptabelt å ytre og de ulike mekanismene i samfunnet som hindrer mennesker i å ytre seg fritt i den offentlige samtalen. Med en normativ tilnærming vil jeg utforske de mulige demokratiske konsekvensene av woke som ideologi. Ved bruk av litteraturstudie har det vært viktig å påse at tekstene som danner grunnlaget for begrepsavklaringen samt de teoretiske argumentene er pålitelige og relevante for å svare på problemstillingen. Grunnet oppgavens begrensede omfang har det blitt gjort et utvalg av de mest sentrale tekstene og argumentene ifb. woke som sosial sensur og lovgivning.

1.3. Oppgavens struktur

I del 2 vil jeg avklare woke som begrep, og som ideologi, med bakgrunn i Terence Ball, Richard Dagger og Daniel O'Neills definisjon av politisk ideologi i boka *Political Ideologies and the Democratic Ideal* (2017). I del 3 vil jeg ta for meg argumenter for hvordan woke-ideologien kan true fri meningsutveksling, ved at mennesker ikke tør å si det de egentlig mener (3.1.1. selvsensur), og at dette er et hinder for sannhetssøken (3.1.2.) jf. John Stuart Mill i hans essay *Om Friheten/On Liberty* (1859). Når det kommer til lovgivning vil det tas utgangspunkt i både et libertariansk statusbasert argument (3.2.1.) og et demokratibasert argument (3.2.2.) for hvorfor forbud mot enkelte, hatefulle ytringer ikke er forenelig med fri meningsutveksling i liberale demokratier.

I del 4 vil jeg ta for meg argumenter for hvordan woke-ideologien kan fremme fri meningsutveksling. 4.1.1. tar for seg toleransens paradoks og hvorvidt liberale demokratier bør tåle det intolerante, og 4.1.2. viser til woke-ideologien som en legitim anvendelse av ytringsfriheten, som fremmer marginaliserte gruppers deltakelse, ved at dem som tidligere kunne ytre seg fritt på bekostning av disse gruppene nå holdes ansvarlige. Del 4.2 tar for seg hvordan forbud mot hatefulle ytringer kan fremme fri meningsutveksling ved å verne om ytringsfriheten til marginaliserte grupper. Argumentet er todelt og viser i første omgang til språk som makt, og som handling som kan være til skade for andre (4.2.1.) og hvordan fri meningsutveksling i liberale demokratier krever, jf. Jeremy Waldron, respekt for personers verdighet (4.2.2.).

2. Woke-ideologien

2.1. Ideologi

Begrepet ideologi kan defineres på flere ulike måter. I *Ideology: an introduction* skisserer Terry Eagleton seks ulike måter å definere 'ideologi' på, alt fra den helt generelle betydningen "[...] the general process of production of ideas, beliefs and values in social life" til "[...] ideas and beliefs which help to legitimate the interests of a ruling group or class" (Eagleton, 2007, s. 28–30). Eagleton skiller mellom definisjoner som legger vekt på ideologier som grunnleggende villedende, og som tjener interessene til samfunnets mektigste og ideologier som et uttrykk for interessene til en hvilken som helst gruppe eller klasse (Eagleton, 2007). Marx definerer for eksempel ideologi i negative termer, og i et historisk-materialistisk perspektiv, som noe som utgår fra kapitalismens mål og interesser; kapitalistene eier kapital og produksjonsmidler, utnytter arbeiderklassen, og skaffer seg makt via dette. Arbeiderklassen blir på sin side, gjennom ideologi, ledet til å tro at denne utnyttelsen er noe de bare må finne seg i (Stoddart, 2007, s. 195–196).

Jeg kommer til å legge meg tettere på den relativt nøytrale definisjonen av ideologier som "action-oriented sets of beliefs" (Eagleton, 2007, s. 2) og videre ta utgangspunkt i woke som en form for politisk ideologi jf. første kapittel i Terence Ball, Richard Dagger og Daniel O'Neills bok *Political Ideologies and the Democratic Ideal* (2017). Her defineres begrepet ideologi som "[...] a fairly coherent and comprehensive set of ideas that explains and evaluates social conditions, helps people understand their place in society, and provides a program for social and political action". Ball, Dagger og O'Neill tar videre i bruk fire kriterier (1. explanatory/forklarende, 2. evaluative/vurderende, 3. orientative/orienterende, og 4. programmatic, dvs. et politisk program) for å eksemplifisere de ulike funksjonene politiske ideologier utfører ettersom ideologier "[...] attempt to shape how people *think* - and therefore how they *act*". Sentralt for Ball, Dagger og O'Neill er dermed forståelsen av ideologier som handlingsskapende systemer (Ball et al., 2017, s. 6). I tillegg argumenteres det for to ekstra kriterier ettersom ulike ideologier helt grunnleggende bygger på visse oppfatninger om hva som ligger i menneskets natur og hva som defineres som frihet (Ball et al., 2017, s. 10).

Hvorfor er det relevant å studere woke som en ideologi? Det er ikke til å legge skjul på at anvendelsen av uttrykket "woke ideology" er politisk ladd og har blitt flittig brukt av konservative stemmer på høyresiden i USA for å kritisere sine meningsmotstandere. Teori

om ideologier blir i denne sammenheng brukt som et analyseverktøy for å få en bredere forståelse av det historiske grunnlaget for woke, og da særskilt kritisk raseteori, samt arbeidet mot det overordnede målet: frigjøring av utsatte minoriteter fra urettferdig forskjellsbehandling og undertrykkelse. Ettersom ideologier er handlingsskapende, så vil en analyse av woke som en ideologi sette fokus på sammenhengen mellom woke 1. som et sett med ideer og mål, og 2. de ulike strategiene som blir anvendt for å nå disse. Målet for denne delen av oppgaven vil derfor være å avklare begrepet woke og videre foreta en kort analyse av woke med bakgrunn i de seks nevnte kriteriene fra Ball, Dagger og O'Neill.

2.2. Woke-ideologien

I Oxford English Dictionary (OED) defineres adjektivet woke i utgangspunktet som det å være i våken tilstand (som en variant i afrikansk-amerikansk sosiolekt, tilsvarende *awake* i standard engelsk) men også i overført betydning som det å være "in a state of awareness or vigilance; spec. well-informed, up-to-date" eller mer spesifikt "alert to racial or social discrimination and injustice". Woke knyttes dermed særlig til progressive og venstreorienterte verdier, den amerikanske borgerrettskampen og Black Lives Matter-bevegelsen. OED trekker også frem hvordan woke i senere tid er blitt brukt i en nedsettende betydning "as a means of characterizing such alertness (or the political and social views stereotypically associated with it) as doctrinaire, self-righteous, or pernicious" («woke, adj.²», 2023). I tillegg, jf. Merriam-Webster, kan woke brukes mer generelt nedsettende mot noe eller noen man oppfatter som venstreorientert («Stay Woke», 2017). Woke kan også vise til en form for overfladisk, performativ aktivisme der de meningene som uttrykkes, særlig på internett, ikke blir fulgt opp av konkret handling («Woke», 2024).

I lys av de ulike definisjonene av woke kan man på en side hevde at betydningen av woke er helt avhengig av kontekst og hvem man spør. Jeg trekker likevel slutningen at woke rent etymologisk med bakgrunn i afrikansk-amerikansk sosiolekt (AAVE) samt bruken av *stay woke* som et aktivistisk slagord ifb. kampen mot rasediskriminering («Stay Woke», 2017) er å anse som en progressiv venstreorientert ideologi. En finner også klare paralleller til kritisk teori, som for eksempel marxisme, feministisk teori, og særskilt critical race theory (CRT), på norsk kritisk raseteori. Richard Delgado og Jean Stefancic, noen av viktigste og mest sentrale aktørene innenfor denne fagretningen, viser til hvordan CRT oppsto på slutten av 1980-tallet, etter at borgerrettsbevegelsen hadde nådd sin topp, og kampen mot rasediskriminering trengte

nye ideer i møte med blant annet ulike former for "[...] institutional or "colorblind" racism". Kritisk raseteori ble utviklet som en respons til dem som enten var gått lei eller måtte tro at kampen var over, og for å vise at "racism is routine, not exceptional, and that liberal accounts were inadequate to understand its persistence and power" (Delgado & Stefancic, 2007, s. 133).

Selv om kritisk raseteori har rase og etnisitet som grunnlag er det viktig å legge til at et av grunnelementene også er interseksjonalitet, dvs. et fokus på de utfordringene og den diskrimineringen som oppstår i "veikrysset" mellom to eller flere identiteter. Man kan for eksempel være svart, kvinne og skeiv og møte på diskriminering som ikke kan ledes tilbake til en av de tre identitetene (Delgado & Stefancic, 2007, s. 137–138). Kritisk raseteori er derfor relevant ifb. woke fordi den kan tolkes og anvendes på ulike former for diskriminering av marginaliserte grupper i samfunnet. En analyse av woke som ideologi vil derfor bygge på noen av de viktigste prinsippene innenfor kritisk raseteori, som for eksempel rase som sosial konstruksjon ("the social construction of race") og historiefortelling ("storytelling and counter-storytelling") (Delgado & Stefancic, 2007, s. 137–139).

2.2.1. Forklarende funksjon

Når det kommer til politiske ideologier vil de, ifølge Ball, Dagger og O'Neill, tilby en forklaring på hvorfor ulike forhold i verden er som de er (Ball et al., 2017, s. 6–7). Woke-ideologien, som en respons på sosial urettferdighet og diskriminering av minoriteter, vil argumentere for at denne urettferdigheten er historisk betinget og sosialt konstruert. En av grunnpilarene i kritisk raseteori er ideen om rase som sosial konstruksjon. Delgado og Stefancic argumenterer for hvordan ulike rasekategorier "[...] correspond to no simple biological or genetic reality; rather, they are categories that society invents for particular purposes". Forskjeller i hudfarge og fysikk er i den store sammenheng av liten betydning og ulike etniske grupper har gjennom historien vært gjenstand for ulike og skiftende former for stereotypering alt etter behovene til den (hvite) majoritetsbefolkningen (Delgado & Stefancic, 2007, s. 137). Woke-ideologiens kamp mot diskriminering av marginaliserte grupper i samfunnet kan videre knyttes mer generelt opp mot identitetspolitikk, dvs. aktivisme med utgangspunkt i identitet og gruppetilhørighet, som en form for "[...] emotion work needed to translate isolation, fear and shame into anger, solidarity, pride, and action, in order to mobilize stigmatized groups" (Bernstein, 2005, s. 60–61).

2.2.2. Vurderende funksjon

Ball, Dagger og O'Neill viser videre til hvordan ideologier, i tillegg til å gi en forklaring på forhold i samfunnet, også tilbyr standarder for å evaluere disse. Woke-ideologien vil vurdere urettferdig forskjellsbehandling av minoriteter som negativt, men også som noe som i utgangspunktet kan bekjempes ettersom denne diskrimineringen ikke kan rettferdiggjøres med henvisning til forskjeller i biologi eller genetikk (jf. Delgado og Stenfancic (2007) og ideen om rase som sosial konstruksjon). Marginaliserte grupper er med andre ord ikke underlegne majoriteten fra naturens side, men har blitt det gjennom systematisk undertrykkelse. En policy kan dermed sies å være vellykket i den grad den evner å verne om marginaliserte grupper i samfunnet, eksempelvis gjennom å gi transpersoner tilgang på kjønnsbekreftende behandling, vern av samisk naturbruk, kvoteringsordninger i utdanning og arbeidsliv eller tiltak mot overdreven maktbruk fra politiet. I forbindelse med ytringsfrihet og fri meningsutveksling vil tiltak vurderes som positive dersom de verner om ulike minoriteters og marginaliserte gruppers rett og mulighet til å ytre seg (Ball et al., 2017, s. 7).

2.2.3. Orienterende funksjon

Politiske ideologier har også en orienterende funksjon i den forstand at tilhengerne deler en form for tilhørighet og identitet i kraft av å være "medlem av gruppen" (Ball et al., 2017, s. 7–8). Kjennetegnende for dem som støtter woke-ideologien er at de er sterkt forpliktet til kampen mot diskriminering av minoriteter og deler et verdensbilde der det er sammenheng mellom gruppetilhørighet og diskriminering. Her kan en igjen trekke frem interseksjonalitetsperspektivet i kritisk raseteori som belyser den type diskrimineringen som oppstår der ulike identiteter overlapper. Kimberlé Crenshaw, som står bak begrepet interseksjonalitet, peker på begrensinger ved tidligere feministisk teori, antirasistisk kamp, og i lovgivingen som skal verne mot diskriminering. Hun argumenterer for hvordan svarte kvinner har blitt marginalisert i kampen mot kjønns- og rasediskriminering ettersom kvinner har blitt ekskludert fra den anti-rasistiske kampen og svarte kvinner har blitt ekskludert fra kvinnekampen (Crenshaw, 1989, s. 139–140).

2.2.4. Politisk program

I tillegg til å peke på forklaringer på samfunnsutfordringer, vurdere dem, og gi tilhørerne innpass i en gruppe, så har politiske ideologier også en oppskrift på hva som bør gjøres og

hvordan en bør gjøre det, dvs. et politisk program (Ball et al., 2017, s. 8). En sentral del av woke-ideologiens politiske program er, slik jeg ser det, å lytte til, samt gjøre folk bevisst på, minoriteters opplevelser med diskriminering. Her kan en trekke paralleller til historiefortelling som en av grunnprinsippene i kritisk raseteori og behovet for at minoriteter forteller om sine egne erfaringer ettersom majoritetsbefolkningen bærer med seg en rekke "[...] presuppositions, received wisdoms, and shared understandings" i diskursen rundt rasisme. Det ligger med andre ord en spesiell autoritet i minoritetsperspektiver, en "voice of color", ettersom de har tilgang på erfaring og kunnskap som er utenfor majoritetens rekkevidde (Delgado & Stefancic, 2007, s. 139).

Grunnleggende i woke-ideologiens politiske kamp er særskilt sammenhengen mellom tre forhold: 1. Marginaliserte grupper. 2. Episoder fra det offentlige rom eller i privatsfæren som oppfattes som diskriminerende eller krenkende av gruppemedlemmer selv eller andre støttespillere. Språk er knyttet til makt, og til opprettholdelsen av undertrykkende systemer, for eksempel ved at man bytter ut direkte rasistisk språkbruk med utsagn som "jeg er ikke rasist, men..." eller lignende for å kunne uttrykke det man mener uten å bli stemplet (Bonilla-Silva, 2015, s. 1365). 3. Reaksjonen på disse opplevelsene i form av boikott og et krav om at dem som har uttrykket seg på en uakseptabel måte offentlig holdes ansvarlig. Eksempler på dette kan være MeToo-bevegelsen, Black Lives Matter, og kontroversen rundt J.K. Rowling og transfobi.

2.2.5. Menneskets natur

Politiske ideologier bygger, som tidligere nevnt, også på noen oppfattelser om hva som ligger i menneskets natur (Ball et al., 2017, s. 10). Når det kommer til woke-ideologien er dette noe komplisert. Ettersom kritisk raseteori, som et teoretisk rammeverk for mye av det woke-ideologien står for, bygger på ideen om rase som sosial konstruksjon (jf. Delgado & Stefancic) så kan en hevde at konflikt mellom ulike etniske grupper ikke ligger i menneskets natur, i hvert fall ikke fra et biologisk ståsted. Likevel bygger kritisk raseteori også på ideen om at rasisme er "[...] ordinary, not exceptional". Rasisme er, med andre ord, et uttrykk for den måten samfunnet opererer på og er derfor noe som minoritetsbefolkningen lever med til hverdags. Fordi rasismen er status quo og kommer i ulike, subtile, former så er den vanskelig å oppdage og adressere. Lovgivning vil bare kunne fjerne de mest eksplisitte formene. Videre kompliseres svaret på hvorvidt rasisme, og diskriminering av minoriteter for øvrig, ligger i

menneskets natur ettersom kritisk raseteori også bygger på ideene om "interest convergence" og "material determinism"; fordi rasisme er i den hvite majoritetens interesser så vil store deler av samfunnet ikke ha noe insentiv for å få bukt med den. En kan derfor også argumentere for at kritisk raseteori ser konflikt mellom minoritet/majoritet som en slags naturlig konsekvens av interessemotsetninger (Delgado & Stefancic, 2007, s. 136).

2.2.6. Frihet

Til slutt, når det kommer til frihet, argumenterer Ball, Dagger og O'Neill for hvordan ideologier definerer frihet ulikt, og at alle ideologier på en eller annen måte gjør krav på frihetsbegrepet. I *Political Ideologies and the Democratic Ideal* skisseres konseptet frihet som en triangelmodell bestående av A. "the agent", B. "the obstacle", og C. "the goal". Woke-ideologien, som en progressiv venstreorientert ideologi i kampen mot diskriminering av marginaliserte grupper i samfunnet, definerer frihet i grove trekk som (A. "the agent") marginaliserte gruppers frihet fra (B. "the obstacle") urettferdig forskjellsbehandling med mål om (C. "the goal") frigjøring; en verden uten diskriminering på bakgrunn av etnisitet, kjønn, seksuell legning etc. (Ball et al., 2017, s. 11–13). Et viktig ledd i denne frihetskampen slik jeg ser det er historiefortelling som et grunnprinsipp innenfor kritisk raseteori og anerkjennelsen av marginaliserte perspektiver (Delgado & Stefancic, 2007). Frihet ifølge woke-ideologien er friheten til å selv kunne eie sin historie og, jf. fri meningsutveksling, muligheten til å fritt kunne dele sine egne erfaringer for å utfordre de bestående maktstrukturene i samfunnet.

3. Hvordan woke-ideologien kan true fri meningsutveksling

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere to ulike kategorier av argumenter for hvordan woke-ideologien kan true fri meningsutveksling i liberale demokratier. For det første i form av *sosial sensur*, dvs. at mennesker ikke tør å si det de egentlig mener og at kontroversielle meninger blir holdt utenfor den offentlige samtalen. For det andre i form av *lovgivning* som er ment å verne marginaliserte grupper mot hatefulle ytringer, men som i realiteten bryter med ideen om personer som frie, tenkende, aktører med rett på demokratisk medborgerskap.

3.1. Sosial sensur

3.1.1. Selvsensur

I første omgang kan woke-ideologien potensielt true fri meningsutveksling i liberale demokrater dersom mennesker, i frykt for å krenke eller såre marginaliserte grupper, ikke tør å si det de egentlig mener. I forbindelse med den globale MeToo-bevegelsen, Black Lives Matter-protestene og generelt i debatter som omhandler sensitive temaer som kjønn, rasisme og homofobi ønsker woke, som en grunnleggende makt- og systemkritisk ideologi, å fremme marginaliserte gruppers perspektiver for å siden holde dem som fremmer (påståtte) diskriminerende eller krenkende utsagn ansvarlige for dem. Denne dynamikken har blitt særskilt tydelig i diskusjoner rundt kanselleringskultur i akademia og i den offentlige samtalen forøvrig.

Helt grunnleggende for dette argumentet er en deliberativ demokratiforståelse og ideene til filosofen John Stuart Mill i essayet *Om Friheten/On Liberty* (1859/2010). Den deliberative demokratiforståelsen vektlegger den delen av den demokratiske prosessen som foregår før selve avstemningen, altså debatten, og bygger således på "[...] begrunnelse og rettfærdiggjørelse av normer overfor berørte parter, det vil si på idealet om offentlig fornuftsbruk og på prinsippet om at bare legitime beslutninger kan aksepteres, eller i det minste ikke forkastes, i en fri debatt." (Weigård & Eriksen, 2004, s. 89). I kapittel to ("Om tanke- og ytringsfrihet") av *Om Friheten* beskriver Mill hvordan "den sosiale intoleranse" og selvsensur, det å holde meningene sine for seg selv, er som en "[...] intellektuell våpenhvile som sikrer at alt forblir slik det alltid har vært" til hinder for fri meningsutveksling i liberale demokratier (Mill, 2010, s. 42).

Mills argument for tanke- og ytringsfrihet kan oppsummeres i fire punkter: 1. mennesker har ikke alltid rett og de meningene vi ønsker å holde utenfor den offentlige debatten kan vise seg å være sanne. 2. Meninger kan være delvis sanne og den fulle sannheten vil bare ha mulighet til å komme fram "[...] gjennom brytningen mellom meningsmotsetninger", dvs. gjennom fri meningsutveksling. 3. Selv om meningen skulle vise seg å være fullstendig sann så er det likevel nødvendig å fortsette å fremme denne slik at ikke meningens kjerne blir glemt. 4. En har rett til å dele meninger selv om disse kan oppfattes krenkende av andre ettersom de fleste en eller annen gang vil føle seg krenket av andres meninger. I *Om Friheten* argumenterer Mill

med andre ord for at ytringer, selv om de er fullstendig usanne og kan oppfattes krenkende, er av verdi for den offentlige samtalen. Mill viser til hvordan ytringsfriheten ikke bare er en individuell rettighet i liberale demokratier, men et gode for det demokratiske samfunnet som helhet (Mill, 2010, s. 64–65).

Mill setter grensen for individets frihet versus samfunnets inngripen ved skade på andre individer eller samfunnet: "[...] hvor det foreligger en bestemt skade eller risiko - enten den nå går ut over enkeltpersoner eller samfunnet - hører tilfellet ikke lenger inn under frihetens domene, men kommer inn under område for moral eller lov" (Mill, 2010, s. 97).

Når det kommer til hvordan woke-ideologien kan true fri meningsutveksling i form av selvsensur, er dette særlig interessant ifb. kanselleringskultur som fenomen. I artikkelen "Cancel Culture: Myth or Reality" definerer Pippa Norris kanselleringskultur som "[...] collective strategies by activists using social pressures to achieve cultural ostracism of targets (someone or something) accused of offensive words or deeds" (Norris, 2023, s. 148).

Gjennom sitt prosjekt, en kvantitativ studie av rundt 2500 akademikere som enten studerer eller jobber, fordelt blant 100 forskjellige land, viser Norris til hvordan kanselleringskultur manifesterer seg ulikt blant akademikere i post-industrielle, liberale samfunn og i mer verdikonservative samfunn. I korte trekk bekrefter studien det som betegnes som "the "fish-out-of-water" congruence thesis"; i liberale samfunn opplever akademikere på den politiske høyresiden seg i størst grad utfrys, eller kansellert, mens tendensen er motsatt i verdikonservative samfunn der akademikere på venstresiden i størst grad føler at de ikke kan ytre seg slik de vil. Dette funnet kan også tolkes i sammenheng med det som betegnes som "spiral of silence" tesen; grunnet sosialt press og opplevelsen av å være alene med sine meninger unngår dissenterne å utfordre de til enhver tid dominerende verdiene i et samfunn (Norris, 2023, s. 145).

Det er dog viktig å påpeke at kanselleringskultur ikke er et fenomen eksklusivt for woke-ideologien, men at det i progressive, liberale demokratier i dag er stemmer på den politiske høyresiden som i størst grad blir forsøkt fjernet fra den offentlige samtalen. Woke-ideologien kan med dette være en trussel mot den frie meningsutvekslingen for debattanter på ulike sider av det politiske spekteret.

3.1.2. Sannhetssøken

Videre kan woke-ideologien være en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier i den grad den hindrer et av den frie debattens formål, nemlig sannhetssøken. Som tidligere nevnt, jf. Mill i *Om friheten*, krever en fri, åpen debatt på jakt etter sannheten at ulike meninger blir drøftet, enten de er totalt feilaktige, delvis sanne eller helt sanne (Mill, 2010). En del av kritikken mot woke-ideologien i denne sammenheng kan sies å omhandle hvordan kritisk raseteori, som et ideologisk grunnlag for woke, forholder seg til sannhet og subjektive erfaringer versus objektiv kunnskap. En av grunnelementene i kritisk raseteori er, som kjent, storytelling og counter-storytelling og den særskilte autoriteten som ligger i marginaliserte grupperes egne erfaringer med rasisme og diskriminering for øvrig (Delgado & Stefancic, 2007, s. 139). Allerede i 1989 rettet juristen Randall Kennedy kritikk mot aktører innenfor kritisk rettsvitenskap og kritisk raseteori som hevder at

[...] minority scholars, like all people of color in the United States, have experienced racial oppression; that this experience causes minority scholars to view the world with a different perspective than their white colleagues; and that this different perspective displays itself in valuable ways in the work of minority scholars (Kennedy, 1989, s. 1746).

Sentralt for Randalls kritikk av Bell, Delgado og Matsuda, kjente aktører innenfor kritisk raseteori, er antakelsen om at svarte akademikere, i kraft å være del av en marginalisert gruppe, automatisk har mer autoritet i diskursen rundt raseforhold i jussen, og at etnisk bakgrunn blir brukt som grunnlag for evaluering av deres arbeid (Kennedy, 1989, s. 1749). Randall hevder også, i sin kritikk av Matsuda, at minoritetsbakgrunn ikke automatisk gjør en handlekraftig i møte med rasisme, og viser til blant annet " [...] the phenomena of free blacks owning slave blacks". Med andre ord: mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn er ikke en homogen gruppe, en unison "voice of color", med de samme handlingsmønstrene og erfaringene (Kennedy, 1989, s. 1780).

En liknende kritikk fremmes av Farber og Sherry i boka *Beyond all reason : The radical assault on truth in american law* mot kritisk rettsvitenskap og det de betegner som 'radical multiculturalists'. Grunnleggende for deres kritikk er forståelsen innenfor kritisk teori om at kunnskap om verden er sosialt konstruert og at objektiv kunnskap ikke finnes, men i stedet er et uttrykk for den rådende, undertrykkende, majoritetens interesser. Minoritetsperspektiver gis derfor forrang. Kunnskap og hva som kan betegnes som sannhet er, jf. kritisk teori og woke-ideologien mer overordnet, et uttrykk for subjektive interesser, og som del av en konstant maktkamp mellom majoritets- og minoritetsinteresser (Farber & Sherry, 1997).

Farber og Sherry hevder en sosialkonstruktivistisk forståelse av kunnskapsproduksjon undergraver opplysningstidens prosjekt og forståelsen av kunnskap som "[...] universally accessible and objective. Something counts as knowledge not because of its pedigree but because of its content" (Farber & Sherry, 1997, s. 27). Woke-ideologien kan derfor være en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier dersom meninger, i kraft av å være marginaliserte perspektiver, regnes som den fulle og hele sannheten og ikke får prøves i fri konkurranse med andre perspektiver.

3.2. Lovgivning

3.2.1. Libertariansk statusbasert argument

Woke-ideologien, som et vern av marginaliserte grupper mot diskriminering, kan også være en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier dersom det fra statlig hold innføres lover som begrenser hatefulle eller ekstreme ytringer. I artikkelen "Toleration, Respect for Persons, and the Free Speech Right to Do Moral Wrong" presenterer Kristian Skagen Ekeli et libertariansk statusbasert argument for hvordan toleranse i liberale demokratier krever respekt for personer som frie, tenkende aktører, og at en slik respekt for personer forutsetter "viewpoint neutrality"; "[...] a basic right to participate in public discourse as speakers and listeners free from state-imposed viewpoint-based restrictions" (Ekeli, 2022, s. 2). Synspunktbaserte restriksjoner er en form for innholdsbaserte restriksjoner på ytringer som begrenser visse typer ideer eller synspunkter. Slike restriksjoner er diskriminerende i den forstand at staten bestemmer hvilke synspunkter som er innenfor å ytre i den offentlige samtalen og skiller seg prinsipielt fra andre typer restriksjoner av ytringer (f.eks. regulering av når eller hvor demonstrasjoner kan finne sted) ettersom det gjøres forskjell på ytringers meningsinnhold (Ekeli, 2022, s. 4–5).

Helt grunnleggende for debatten rundt toleranse og ytringsfrihetens grenser er ulike forståelser for hva respekt for personer innebærer og hva ytringsfriheten er en rett til. I artikkelen henviser Ekeli til Heyman og Quongs argumenter for at respekt for personer i liberale demokratier forutsetter lovgivning som forbyr "recognition-denying speech", dvs . ytringer som enten eksplisitt eller via sitt meningsinnhold bryter med ideen om at mennesker skal behandles som frie og likeverdige. Ifølge Heyman og Quong faller slike ytringer utenfor det ytringsfriheten er en rett til (Ekeli, 2022, s. 5).

Ekeli forfekter på sin side en "[...] legal free speech right to do moral wrong" og begrunner dette ved den liberale ideen om at mennesker, i kraft av å være frie, tenkende, individer, også har krav på å bli respektert som nettopp dette. Mennesker har, jf. Kant og Nozick, en verdi i seg selv og en rett til å ta egne valg for sine liv. Denne retten innebærer å få bestemme over egen kropp, og i forlengelse egne tanker, verdier og meninger. En slik respekt vises gjennom å gi personer visse grunnleggende rettigheter som igjen begrenser statens og majoritetens mulighet til å styre over dem ved lov. At mennesker er å anse som frie, tenkende, aktører betyr ikke alltid at de vil bruke denne friheten til gode, eller rasjonelle formål. Den retten mennesker har til å ta valg for egne liv og ytre seg fritt har en særskilt status og prioriteres fremfor de (potensielt negative) konsekvensene en slik frihet også medbringer (Ekeli, 2022, s. 12–15). Ekelis argument skiller seg fra Heyman og Quong i den forstand at han ikke opererer med en "balancing approach" til rettigheter der retten til å ytre seg fritt må veies opp mot andre interesser (f.eks. vern av minoriteter mot hatefulle eller diskriminerende ytringer) (Ekeli, 2022, s. 10 & 16).

Gjennom fri meningsutveksling i liberale demokratier har mennesker en rett til å ytre, høre og gjøre seg opp en egen mening om ulike temaer, selv om konklusjonen skulle være at en ender opp med å støtte hatefulle eller ekstreme synspunkter (Ekeli, 2022, s. 15). Jf. Ekelis libertarianske statusbaserte argument kan en hevde at woke-ideologien er en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier ettersom lovgivning som begrenser hatefulle eller ekstreme ytringer markerer et fundamentalt brudd med det *liberale* demokratiets respekt for personer som frie, tenkende individer med rett til å bestemme over egne liv.

3.2.2. Demokratibasert argument

Woke-ideologien som lovgivning ment for å verne marginaliserte grupper mot diskriminering kan i første omgang være problematisk fra et liberalt ståsted; det markerer et brudd med det liberale idealet om frie, tenkende, mennesker som i dialog med hverandre kan utvikle egne meninger og ta valg for sine liv. Lovgivning som forbyr hatefulle eller ekstreme ytringer kan også være problematisk fra et rent demokratisk ståsted ettersom det undergraver fri meningsutveksling som demokratisk fundament. I boka *Hate speech and democratic citizenship* argumenterer Eric Heinze for at demokratisk legitimitet forutsetter "[...] the citizen prerogative of non-viewpoint-punitive expression within public discourse" (Heinze, 2017, s. 45). For Heinze er fraværet av synspunktbaserte restriksjoner, dvs. retten til å ytre

ethvert standpunkt i den offentlige samtalen, en forutsetning for demokrati, og ikke noe som kan balanseres eller forhandles opp imot andre rettigheter. Mat, vann, frihet fra tortur, og rettferdig rettergang er noe alle samfunn behøver men legitimerer ikke stater som demokratier. Fri meningsutveksling, på den annen side, *er* demokratisk medborgerskap (Heinze, 2017, s. 46–47).

Et forbud mot at mennesker for eksempel får ytre seg mot retten til abort vil frata en gruppe personer (abortmotstandere) retten til demokratisk medborgerskap og gir staten makt til å definere hvilke meninger som er korrekte og hva som skal være lov å ytre (Heinze, 2017, s. 20). Enhver begrensning av ytringsfriheten i form av synspunktbaserte restriksjoner kan derfor, jf. Heinze, ikke bety mer demokrati for andre (marginaliserte) grupper. Demokratisk medborgerskap kan ikke kvantifiseres og deles ut som kakestykker til dem som fortjener det (Heinze, 2017, s. 72 & 107-108).

Heinze skiller likevel mellom ulike typer demokratier og hevder at der det i svakere demokratier kan være tillatelig med synspunktbaserte restriksjoner av sikkerhetsårsaker vil det i stabile, rike, demokratier finnes andre måter å bekjempe diskriminering på som ikke griper inn i menneskers rett til fri meningsutveksling. Dette kan for eksempel være å gjøre utdannelse tilgjengelig for alle og å vedta lover som verner mennesker mot individrettet trakassering og personforfølgelse. Demokratier er for så vidt ikke forpliktet til å gi mennesker som ytrer seg hatefullt en plattform. Poenget til Heinze er bare at personer ikke skal *rettsforfølges* for sine meninger (Heinze, 2017, s. 211 & 214).

Ifølge woke-ideologien, og forkjempere for forbud mot hatefulle ytringer, er forbud nødvendige fordi slike ytringer fører til skade for dem det gjelder. Heinze imøtegår et slikt konsekvensialistisk argument ved å vise til at krenkende ytringer ansikt til ansikt ikke nødvendigvis faller innenfor definisjonen av fri, offentlig meningsutveksling og at slike ytringer dermed kan reguleres på andre måter. Heinze viser også til hvordan et forbud mot hatefulle ytringer ikke vil fungere som et fullstendig vern for marginaliserte grupper ettersom dem som ytrer seg hatefullt vil kunne fortsette sin praksis gjennom å tilpasse ordbruk etter gjeldende lov (Heinze, 2017, s. 209–210).

Fra et deontologisk perspektiv vil en kunne argumentere for at retten til å ytre seg hatefullt grunnleggende bryter med personers verdighet (dignity) og mulighet til utøve sitt

demokratiske medborgerskap. Hatefulle ytringer er med dette et onde i seg selv uavhengig av mulige konsekvenser. For "dignitarians" er behovet for lovgivning som forbyr hatefulle ytringer og beskytter personers verdighet en like nødvendig forutsetning for demokrati som Heinzes krav om fravær av synspunktbaserte restriksjoner i den offentlige debatten (Heinze, 2017, s. 153–154). Heinze, på sin side, er ikke enig i påstanden om at dem som ytrer seg hatefullt samtidig nekter andre retten til demokratisk medborgerskap. Ifølge Heinze forveksler dignitarians den konkrete og den overførte betydningen av å nekte noen medborgerskap ("the *denial fallacy*"). Å utsette noen for fysisk vold eller nekte noen tilgang til stemmelokaler er ikke det samme som å verbalt utrykke sterk forakt for visse grupper og deres rett til deltakelse i samfunnet. Jf. Heinze finnes det ikke forskningsmessig grunnlag for å hevde at marginaliserte grupper i stabile, rike, demokratier har blitt nektet medborgerskap i den konkrete betydningen gjennom å bli utsatt for hatefulle ytringer (Heinze, 2017, s. 157).

Når det kommer til lovgivning som forbyr hatefulle eller ekstreme ytringer er både Ekeli og Heinze grunnleggende kritiske til en "balacing approach" til ytringsfrihet versus andre rettigheter i liberale demokratier. Jf. det demokratibaserte argumentet kan woke-ideologien, som lovgivning som er ment å verne marginaliserte grupper mot hatefulle ytringer, være en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier ettersom fri meningsutveksling forutsetter et fravær av synspunktbaserte restriksjoner. Retten til å ytre ethvert synspunkt i den offentlige samtalen er igjen å anse som selve grunnlaget for demokratisk medborgerskap.

4. Hvordan woke-ideologien kan fremme fri meningsutveksling

I denne delen av oppgaven vil jeg vise til argumenter for hvorfor woke-ideologien som sosial sensur, at visse kontroversielle og diskriminerende standpunkter holdes utenfor den offentlige samtalen, og lovgivning som forbyr enkelte hatefulle ytringer, kan fremme fri meningsutveksling i liberale demokratier.

4.1. Sosial sensur

4.1.1. Toleransens paradoks

Woke-ideologien kan, for det første, være med på å fremme fri meningsutveksling i liberale demokratier ved å vise intoleranse overfor intoleranse. Ytringer av rasistisk, homofob, transfob eller kvinnefiendtlig karakter, som tolereres og legitimeres som en del av et sunt meningsmangfold, er med på å undergrave noe av selve fundamentet for det liberale

demokratiet; opplysningstidens idealer om fornuft og fremskritt og den grunnleggende respekten for personer som frie og likeverdige individer. Toleranse for det intolerante vil med andre ord ikke være forenelig med fri meningsutveksling i liberale demokratier ettersom det sidestiller rasjonelle argumenter og diskriminering som likeverdige komponenter i den offentlige samtalen.

Bakgrunnen for dette argumentet er vitenskapsfilosofen Karl Poppers "toleransens paradoks" i *The Open Society and Its Enemies*. I korte trekk hevder Popper at ubegrenset toleranse i et samfunn, også for dem som er intolerante, til slutt vil ende i toleransens avskaffelse. Popper presiserer at dette ikke innebærer at man alltid skal undertrykke intolerante ytringer, men at man skal være beredt på å møte dem med rasjonelle argumenter. Likevel, hvis intolerante mennesker ikke begrunner sine meninger rasjonelt har en som samfunn en rett til å ikke akseptere slike holdninger som en del av meningsmangfoldet. For å bevare et tolerant samfunn må man dermed, i toleransens navn, påberope seg retten til å være intolerant overfor intoleranse (Popper, 2011, s. 581).

Sammenhengen mellom toleransens paradoks og woke-ideologien er, slik jeg ser det, woke som en aktivistisk og progressiv ideologi med røtter i kritisk teori forpliktet til å bryte ned bestående (undertrykkende) maktstrukturer. Kritisk raseteori bygger som kjent på ideen om rase som sosial konstruksjon (Delgado & Stefancic, 2007) og ideen om rasisme som strukturell ("systemic"), som ikke kan analyseres på individnivå. Grunnleggende for dette synet er at det ikke gir mening i å peke på "rasister", men at vi alle er delaktige i et rasistisk system enten vi vil det eller ei (Bonilla-Silva, 2021, s. 514). For å kunne kjempe mot undertrykkelse og diskriminering av marginaliserte grupper, og bygge ned stereotypier, er en dermed nødt til å mobilisere kollektivt, ref. Black Lives Matter protestene, og stå opp mot intolerante holdninger (Bonilla-Silva, 2021, s. 518–519).

Det er også verdt å merke seg hvordan anti-woke grupperinger, som et ledd i sin diskursive kamp om begrepet woke, plasserer kampen mot rasisme og diskriminering på bakgrunn av kjønnsidentitet og legning som ekstreme, ytterliggående, politiske ståsteder (Cammaerts, 2022, s. 1) I artikkelen "The abnormalisation of social justice: The 'anti-woke culture war' discourse in the UK" tar Bart Cammaerts for seg blant annet hvordan anti-woke betegner enhver motstand mot diskriminering av marginaliserte grupper som 'kanselleringskultur'. Kanselleringskultur som konsept blir dermed brukt av anti-woke for å posisjonere

holdningene sine, f.eks. rasisme og hatefulle ytringer, som legitime standpunkt i den offentlige samtalen:

[...] by positioning this in the context of agreement/disagreement within a democratic debate a moral equivalence between a variety of opinions is being constructed, thereby completely disregarding the inherent ethical dimension of the fight against fascism, racism, sexism and other forms of discrimination and related hate speech (Cammaerts, 2022, s. 8).

I motsetning til de foregående argumentene om selvsensur og sannhetssøken, kan en her hevde at den frie meningsutvekslingen i liberale demokratier ikke nødvendigvis er tjent med at alle meninger kommer til uttrykk. Woke-ideologien, som sosial sensur, kan være med på å fremme fri meningsutveksling i liberale demokratier ved at intolerante holdninger ikke blindt aksepteres som en del av meningsmangfoldet, men forventes å kunne begrunnes rasjonelt. I liberale demokratier, som er fundert på opplysningstidens idealer om fornuft, framskritt, og frihet, kan ikke mennesker som ytrer seg intolerant overfor andre grupper forvente å komme til orde.

4.1.2. Marginaliserte gruppers deltakelse

For det andre vil woke-ideologien kunne fremme fri meningsutveksling i liberale demokratier ved å inkludere marginaliserte gruppers perspektiver i den offentlige samtalen. Woke-ideologien er dermed å anse som en legitim anvendelse av ytringsfriheten, som fremmer marginaliserte gruppers deltakelse og rett på demokratisk medborgerskap, ved at dem som tidligere kunne ytre seg fritt på bekostning av disse gruppene nå holdes ansvarlige. Woke-ideologien, som bygger på kritisk raseteori, vil hevde at en i kampen mot diskriminering og undertrykkelse er nødt til å ta utgangspunkt i marginaliserte gruppers egne opplevelser. For at disse perspektivene skal komme frem må det dominerende perspektivet i noen tilfeller naturligvis tre til side.

I artikkelen "Storytelling for Oppositionists and Others: A Plea for Narrative" tar Richard Delgado for seg viktigheten av å inkludere marginaliserte perspektiver for å kunne utfordre det dominerende narrative hos den (hvite) majoritetsbefolkningen som rettferdiggjør verden slik den er. Det er alltid flere sider av en sak, og en og samme hendelse kan bli gjenfortalt på ulike måter (Delgado, 1989, s. 2413). Fordi en stor del av virkeligheten er sosialt konstruert er det viktig å inkludere flere perspektiver ettersom "we decide what is, and, almost

simultaneously, what ought to be. Narrative habits, patterns of seeing, shape what we see and that to which we aspire" (Delgado, 1989, s. 2416). Delgado eksemplifiserer denne dynamikken gjennom en jobbintervjusituasjon ("A black lawyer interviews for a teaching position at a major law school (school X), and is rejected") (Delgado, 1989, s. 2418). Professoren forteller at fakultetet gjorde så godt de kunne for å finne en svart kandidat, men at intervjuobjektet dessverre ikke nådde helt opp. Dette hadde ikke noe med rasetilhørighet å gjøre. Intervjuobjektet på sin side opplevde flere av spørsmålene som ubehagelige og uventede, og tolket det dit hen at det hele hadde bakgrunn i rasediskriminering (Delgado, 1989, s. 2418–2425).

For "outgroups", eller marginaliserte grupper, er historiefortelling viktig både som en form for egenerapi og som en måte å gjøre dem som diskriminerer oppmerksom på når dette skjer (Delgado, 1989, s. 2437). Etersom rasisme, som grunnleggende strukturell, kommer i ulike former som ikke nødvendigvis er synlige for majoritetsbefolkningen er historiefortelling ekstra viktig. Et eksempel på dette kan være det som betegnes som mikroagresjoner, dvs. små, hverdagslige handlinger eller kommentarer, noen ganger utilsiktede, som oppfattes diskriminerende av mottaker, jf. D.W Sues definisjon av "racial microaggressions" (Sue et al., 2007). Derfor kan det som av anti-woke grupperinger tolkes som overfølsomhet eller politisk korrekthet, som truer fri meningsutveksling i liberale demokratier, i realiteten være en nødvendig og legitim respons på urettferdig forskjellsbehandling. Woke-ideologien kan dermed være med på å fremme sannhetssøken, demokratisk medborgerskap og fri meningsutveksling i liberale demokratier.

4.2. Lovgivning

4.2.1. Språk som handling

Woke-ideologien, som lovgivning som forbyr hatefulle ytringer, kan også være med på å fremme fri meningsutveksling i liberale demokratier ved å verne marginaliserte grupper fra den skaden slike ytringer medfører og således bidra til en ytringskultur der alle kan delta. Katharine Gelber definerer hate speech, eller hatefulle ytringer, som "[...] speech that is directed at a person to effect discrimination on the ground of their perceived membership of a marginalised group" (Gelber, 2019, s. 611). I motsetning til anti-vestlige terrorgrupper som med sine ytringer søker å rekruttere medlemmer og spre frykt i den øvrige befolkningen, så er

hatefulle ytringer primært ment å ramme medlemmer av marginaliserte grupper (Gelber, 2019).

Et forbud mot hatefulle ytringer er nødvendig, og kan rettferdiggjøres, i den grad slike ytringer påfører faktisk skade på mottaker og samfunnet for øvrig. Både Gelber og Delgado eksemplifiserer hvordan hatefulle ytringer påfører marginaliserte grupper skade som hindrer dem i å delta i den offentlige samtalen, eksempelvis i form av eksistensiell frykt, tap av selvfølelse, utenforskap, angst, hjerteplager og PTSD (Delgado, 1982; Gelber, 2019; Gelber & McNamara, 2016) Ytringer i det offentlige ordskiftet har dermed materielle konsekvenser som åpner for regulering. Delgado hevder det ikke nytter å møte hatefulle ytringer med motargumenter fordi det kan føre til enda mer hat. I tillegg vil ikke "more speech" fungere ettersom den som ytrer seg hatefullt er i en maktposisjon overfor mottaker (medlem av marginalisert gruppe) (Delgado, 1982, s. 146).

I artikkelen "Speech Acts and Unspeakable Acts" utvikler professor i filosofi Rae Langton sitt argument for språk som handling, med utgangspunkt i en diskusjon om hvorvidt pornografi *beskriver og fører til, eller er undertrykkelse* av kvinner. Langton drøfter språkets ulike funksjoner som både "locutionary act" (den faktiske ytringen og dens tradisjonelle mening), "perlocutionary act" (ytringens konsekvenser) og "illocutionary act" (ytringen som handling i seg selv, f.eks. en advarsel, kommando eller et løfte) med henvisning til J.L Austins *How to Do Things with Words* (Langton, 1993, s. 295–296). Pornografi undertrykker gjennom å rangere kvinner som seksuelle objekter og oppmuntre til diskriminerende oppførsel. Pornografi stilner kvinner både ved at kvinner trues til taushet og ved at ytringene deres fratras den makten og funksjonen de er ment å ha. Eksempelvis ved at menn ikke tar et nei for et nei ettersom pornografi legitimerer seksuell vold og "[...] eroticizes refusal itself" (Langton, 1993, s. 323).

Langton tar til orde for en forståelse av språk som handling ved å vise til at språk er mer enn bare et sett med ord og ideer. Med språket har en mulighet til å utføre en rekke handlinger, særlig dersom en er i maktposisjon. Jf. Langton er språk grunnleggende for måten hierarkier opprettholdes: "We're acting. We're altering norms. We're making certain things more permissible than they were before. We're making other things less permissible than they were before". Retten og muligheten til deltakelse i den offentlige samtalen er uløselig knyttet til makt og hierarkier, og fri meningsutveksling er bare fri dersom marginaliserte perspektiver

får komme frem (Edmonds & Warburton, 2015). Jf. argumentasjonen til Langton kan en derfor hevde at hatefulle ytringer, på samme måte som pornografi, både undertrykker og stilner marginaliserte grupper. Medlemmer hindres både i å møte hatefulle ytringer med motforestillinger og å delta i den offentlige samtalen for øvrig.

4.2.2. Respekt for personers verdighet

I boken *The harm in hate speech* (2012) legger Jeremy Waldron frem sitt argument for hvorfor det i liberale demokratier både er legitimt, og nødvendig, å forby hatefulle ytringer. Utgangspunktet for Waldrons diskusjon er fraværet av slik lovgivning i USA i motsetning til andre liberale demokratier. For mange land er lovgivning som forbyr hatefulle ytringer ansett som både legitimt, og nødvendig, for å verne om borgernes menneskerettigheter (som de har forpliktet seg til å beskytte, via grunnlov eller FN-konvensjoner) (Waldron, 2012, s. 12–13).

Kjernen i Waldrons argument er ideen om hatefulle ytringer som kraftfulle signaler til medlemmer av marginaliserte grupper; dere er ikke velkomne her og dere skal ikke føle dere for trygge. Hatefulle ytringer er derfor med på å så tvil rundt marginaliserte gruppers likeverd og rett på inkludering i samfunnet. Hatefulle ytringer legitimerer også fremmedfiendtlige holdninger ved å signalisere til andre som potensielt også kunne vært interessert i disse ideene at det finnes andre som dem (Waldron, 2012, s. 2–3). Jf. Waldron er hatefulle ytringer et angrep på marginaliserte gruppers verdighet/dignity: "[...] their social standing, the fundamentals of basic reputation that entitle them to be treated as equals in the ordinary operations of society" (Waldron, 2012, s. 5). Hatefulle ytringer, som en del av samfunnets utforming, gjør det vanskeligere å bevare et trygt og inkluderende sivilsamfunn ved å vekke til live "[...] living nightmares of what this society was like - or what other societies have been like - in the past". Waldron anser hatefulle ytringer som miljøforurensing av samfunnet (Waldron, 2012, s. 4).

Det er dog viktig å påpeke at Waldron skiller klart mellom det å angripe noens verdighet og å fornærme, som ikke er relevant i en diskusjon om lovgivning som forbyr hatefulle ytringer. Waldron drar et skille mellom "[...] objective or social aspects of a person's standing in society". Det å bli fornærmet er en grunnleggende følelsesmessig reaksjon. Et angrep på en persons verdighet, i tillegg til å innebære en følelsesmessig reaksjon for den det gjelder, viser til det å få sin status som likeverdig medlem av samfunnet krenket. Et vern mot

nedverdiggende behandling (avledet av ideen om verdighet) finner en blant annet i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (Waldron, 2012, s. 105–109). Ettersom lovgivning som forbyr hatefulle ytringer ikke er ment å verne mennesker fra å bli fornærmet, har en f.eks. lov til å kritisere religion så lenge en ikke angriper religiøse menneskers verdighet (Waldron, 2012, s. 120).

Waldron imøtegår også kritikere som hevder lovgivning som forbyr hatefulle ytringer representerer en trussel mot menneskers personlige frihet og at slike lover undergraver demokratiet. Når det kommer til autonomi tar Waldron til orde for en "balancing approach" til den individuelle retten til ytringsfrihet versus andre rettigheter som potensielt trues ved hatefulle ytringer. Selv om ytringsfriheten er essensiell for menneskers selvhevdelse, og å gjøre sine meninger kjent for andre, vil ikke dette dekke over det faktum at ytringer også kan være til skade for andre (Waldron, 2012, s. 165 & 171).

Når det kommer til demokratisk legitimitet, hevder eksempelvis Ronald Dworkin at friheten til å ytre seg hatefullt er prisen å betale for å kunne vedta lover som 'haterne' er imot. Demokratisk legitimitet forutsetter en fri debatt der alle har mulighet til å åpent kritisere majoritetens avgjørelser på den måten de ønsker, til og med ved å ytre seg hatefullt (Waldron, 2012, s. 174–175). Waldron kontrer dette argumentet ved å vise til at man ikke trenger å uttrykke seg hatefullt for å kritisere en lov. Lovgivning som forbyr hatefulle ytringer har dermed ikke noen negativ innvirkning på andre lovers legitimitet. Dworkins argument favner i tillegg så bredt at det i teorien ville kunne brukes til å kritisere enhver begrensning av ytringsfriheten (Waldron, 2012, s. 182–183).

Et argument for et forbud mot hatefulle ytringer kan dermed legitimeres på bakgrunn av den faktiske makten språket har til å utrette skade, og til å stilne marginaliserte grupper. Hatefulle ytringer bryter med den grunnleggende respekten for personers verdighet i liberale demokratier. En "balancing approach" til ytringsfrihet versus andre rettigheter kan rettfærdiggjøres med henvisning til hatefulle ytringer som mer enn "bare ord" som kan motargumenteres i en fri debatt. En forståelse for språk som handling er med på å belyse den effekten hatefulle ytringer har, som igjen kan være med på å hindre marginaliserte grupper i samfunnet i å delta i den offentlige samtalen.

5. Konklusjon

I diskusjonen rundt hvorvidt woke som ideologi er en trussel for, eller fremmer, fri meningsutveksling i liberale demokratier råder det ulike oppfattelser om ytringers verdi, sannhetssøken, opplysningsidealer, respekt for personer, og demokratisk medborgerskap. For å kunne svare på problemstillingen presentert innledningsvis er det derfor nødvendig med en gjennomgang av de grunnleggende stridspunktene.

Som sosial sensur kan woke-ideologien kan være en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier dersom bare de sosialt aksepterte meningene gis rom og mennesker, i frykt for å krenke marginaliserte grupper, ikke tør å si det de mener. På den annen side kan en argumentere for at meninger, av rasistisk og homofob karakter som av majoriteten oppfattes som utdaterte, ferdige, kamper, ikke behøver å gis en plattform i den offentlige samtalen. Har ytringer en egenverdi og er de alle nødvendige, jf. Mill, i jakten på sannhet? De ulike sidene av debatten strides om hva sannhetssøken innebærer: ett fritt marked av ideer og objektiv kunnskapsproduksjon der identitet ikke spiller noen rolle versus prioriteringen av marginaliserte perspektiver for å utfordre bestående maktstrukturer og det som av majoritetsbefolkningen anses som objektiv, fargeblind, kunnskap. I jakten på sannhet gjør begge sider krav på opplysningsidealer som fornuft, fremskritt, frihet og objektiv kunnskap.

Som lovgivning kan woke-ideologien være en trussel mot fri meningsutveksling i liberale demokratier ved å bryte med respekten for personer som frie, tenkende, aktører. Respekt for personer i liberale demokratier tuftet på idealet om frihet forutsetter at personer må få mulighet til å bestemme over egen kropp, og i forlengelse egne tanker, verdier og meninger. Motsatt kan lovgivning som forbyr hatefulle ytringer fungere som et vern av den grunnleggende, liberaldemokratiske, respekten for personers verdighet. Demokratisk medborgerskap, dvs. retten og muligheten til deltakelse i demokratiet, blir også brukt på begge sider av debatten for å underbygge sine poeng. Lovgivning mot hatefulle ytringer kan være til hinder for demokratisk medborgerskap i den forstand at staten gis myndighet til å velge hvilke meninger som er lov å ytre. Retten til å stemme følger naturlig av retten til å ha en stemme. På den annen side, gjennom å tillate hatefulle ytringer i den offentlige samtalen nekter man samtidig marginaliserte grupper muligheten til å utøve sitt demokratiske medborgerskap. Språk har makt til å skade og til å stilne grupper i samfunnet.

I denne oppgaven er det verken mulig eller målet i seg selv å gi et entydig svar på hvorvidt woke-ideologien er en trussel for fri meningsutveksling i liberale demokratier. Ulike stemmer i debatten legger til grunn ulike formeninger om hva ytringsfriheten, i moralsk forstand og som nedfelt i lovverk, er en rett til, samt hva den frie meningsutvekslingen skal være til for. Grunnet oppgavens begrensede omfang er det elementer av woke jeg ikke har hatt mulighet til å drøfte. For videre studier ville det vært interessant å se nærmere på woke som politisk ladet begrep og woke/anti-woke diskursen i den offentlige samtalen. Selve grensdragningen for hva som er å betegne som krenkende kunne også lagt grunnlaget for en spennende oppgave.

Litteraturliste

- Ball, T., Dagger, R., & O'Neill, D. I. (2017). *Political ideologies and the democratic ideal* (Tenth edition). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology*, 31(1), 47–74.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100054>
- Bonilla-Silva, E. (2015). The Structure of Racism in Color-Blind, “Post-Racial” America. *The American Behavioral Scientist (Beverly Hills)*, 59(11), 1358–1376.
<https://doi.org/10.1177/0002764215586826>
- Bonilla-Silva, E. (2021). What Makes Systemic Racism Systemic? *Sociological Inquiry*, 91(3), 513–533. <https://doi.org/10.1111/soin.12420>
- Cammaerts, B. (2022). The abnormalisation of social justice: The ‘anti-woke culture war’ discourse in the UK. *Discourse & Society*, 33(6), 730–743.
<https://doi.org/10.1177/09579265221095407>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(8), 139–167.
- Delgado, R. (1982). Words That Wound: A Tort Action for Racial Insults, Epithets, and Name-Calling. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 17(133).
https://scholarship.law.ua.edu/fac_articles/360/#:~:text=https%3A//scholarship.law.ua.edu/fac_articles/360
- Delgado, R. (1989). Storytelling for Oppositionists and Others: A Plea for Narrative. *Michigan Law Review*, 87(8), 2411–2441.

- Delgado, R., & Stefancic, J. (2007). Critical Race Theory and Criminal Justice. *Humanity & society*, 31(2–3), 133–145. <https://doi.org/10.1177/016059760703100201>
- Dixon, M., & Fineout. (2023, 3. januar). 'Where woke goes to die': DeSantis, with eye toward 2024, launches second term. POLITICO. <https://www.politico.com/news/2023/01/03/desantis-2024-second-term-00076160>
- Eagleton, T. (2007). *Ideology: An introduction* (New and updated ed.). Verso.
- Edmonds, D., & Warburton, N. (2015, 1. januar). *Rae Langton*. <https://archive.philosophersmag.com/rae-langton/>
- Ekeli, K. S. (2022). Toleration, Respect for Persons, and the Free Speech Right to Do Moral Wrong. *The Palgrave Handbook of Toleration*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-03227-2_39-1
- Farber, D. A., & Sherry, S. (1997). *Beyond all reason: The radical assault on truth in American law*. Oxford University Press.
- Gelber, K. (2019). Terrorist-Extremist Speech and Hate Speech: Understanding the Similarities and Differences. *Ethical Theory and Moral Practice*, 22(3), 607–622. <https://doi.org/10.1007/s10677-019-10013-x>
- Gelber, K., & McNamara, L. (2016). Evidencing the harms of hate speech. *Social Identities*, 22(3), 324–341. <https://doi.org/10.1080/13504630.2015.1128810>
- Heinze, E. (2017). *Hate speech and democratic citizenship*. Oxford University Press.
- Kennedy, R. L. (1989). Racial Critiques of Legal Academia. *Harvard Law Review*, 102(8), 1745–1819. <https://doi.org/10.2307/1341357>
- Langton, R. (1993). Speech Acts and Unspeakable Acts. *Philosophy & Public Affairs*, 22(4), 293–330.
- Mill, J. S. (2010). *Om friheten*. Vidarforlaget. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2014090408198
- Norris, P. (2023). Cancel Culture: Myth or Reality? *Political Studies*, 71(1), 145–174. <https://doi.org/10.1177/00323217211037023>
- Popper, K. (2011). *The open society and its enemies*. Routledge Classics.
- Stay Woke. (2017). I *Merriam-Webster*. <https://www.merriam-webster.com/wordplay/woke-meaning-origin>
- Stoddart, M. C. J. (2007). Ideology, hegemony, discourse: A critical review of theories of knowledge and power: Social movements. *Social Thought & Research*, 28, 191–225.
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L., & Esquilin, M. (2007). Racial Microaggressions in Everyday Life: Implications for Clinical

Practice. *The American Psychologist*, 62(4), 271–286. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.4.271>

Waldron, J. (2012). *The harm in hate speech*. Harvard University Press.

Weigård, J., & Eriksen, E. O. (2004). Deliberasjon og demokrati. I K. Midgaard (Red.), *Demokrati: Vilkår og virkninger* (2. utg., s. 81–111). Fagbokforlag.

Woke. (2024). I *Merriam-Webster*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/woke>

Woke, adj.². (2023). I *Oxford English Dictionary*.

https://www.oed.com/dictionary/woke_adj2?tab=meaning_and_use#1216700250